

Leo Trotskij
(1923)

Kampen för ett kultiverat tal

15 maj 1923

Jag läste nyligen i en av våra tidningar att arbetarna i stövelfabriken 'Pariskommunen' vid ett allmänt möte, författat en resolution som förbjöd svordomar och utdömde böter för ett fult språk osv.

Detta är en bagatell i nutidens tumult – men en mycket tänkvärd bagatell. Dess vikt beror emellertid på den respons som detta initiativ kommer att möta hos hela arbetarklassen.

Ovettigt språk och svordomar är ett arv från slavtiden, från den mänskliga värdighetens förnedring och missaktning – både ens egen och andra människors. Detta gäller särskilt svordomarna i Ryssland. Jag skulle vilja att våra filologer, lingvister och folklivsexperter förklarade om de känner till något annat språk som har så många slappa, klubbiga och låga skymford som det ryska. Såvitt jag vet finns det ingenting, eller nästan ingenting, utanför Ryssland som motsvarar detta. Ryska svordomar 'på botten' var resultatet av förtvivlan, förbittring och framför allt en trældom utan hopp, utan flyktmöjligheter. De högre klassernas svordomar å andra sidan, de svordomar som kom ur adelns, myndigheternas strupar var ett resultat av klassväldet, slavägarens stolthet, hans oskakliga makt. Ordspråk antas innehålla massornas vishet – men de ryska ordspråken visar också massornas okunniga och vidskepliga sinnen, liksom den slavmentalitet som vidlåder dem. 'Ovett fastnar inte i kragen' säger ett gammalt ryskt ordspråk, där slaveri inte bara accepteras som ett faktum, utan där underkastelsen under förödmjukelsen också är total. Två strömningar i de ryska skymforden – herrarnas, tjänstemännens, polisens mätta och feta svordomar, och den andra, massornas hungriga, desperata, plågade svordomar – har färgat hela det ryska livet med föraktliga mönster av skymford. Sådant var revolutionens arv, bland annat, från det förflutna.

Men revolutionen är i första hand den mänskliga personlighetens uppvaknande hos massan – som antogs inte ha någon personlighet. Trots tillfälliga grymheter och en blodig obarmhärtighet i dess metoder, är revolutionen först och främst mänsklighetens uppvaknande, dess framåtskridande, och detta visas genom en växande respekt för varje individs personliga värdighet, genom en allt större omsorg om de svaga. En revolution förtjänar inte sitt namn om den inte med all makt och med alla medel som står till dess förfogande, hjälper kvinnan – tvåfalt och trefalt förslavad som hon varit i det förflutna – att komma in på det individuella och sociala framstegets väg. En revolution förtjänar inte sitt namn om den inte tar största tänkbara hänsyn till barnen – det framtida släkte för vars välfärd revolutionen har gjorts. Och hur skulle man dag för dag – om än bara steg för steg – kunna skapa ett nytt liv som baseras på ömsesidig hänsyn, på självrespekt, på kvinnans verkliga jämställdhet som arbetskamrat, på en effektiv omsorg om barnen – i en atmosfär som förgiftats av herrarnas och slavarnas rytande, mullrande, skallande och ekande svordomar, svordomar som inte sparar någon, som inte hejdas av något? Kampen emot 'fult språk' är en fråga om intellektuell hygien, liksom kampen emot smuts och ohyra är en fråga om fysisk hygien.

Att radikalt rensa bort skymford är ingen lätt sak, med tanke på att det otyglade talet har psykologiska rötter och är ett resultat av en ociviliserad omgivning. Vi välkomnar förvisso stövelarbetarnas initiativ, och framför allt önskar vi den nya rörelsens förespråkare mycken uthållighet. Psykologiska vanor som ärvs från generation till generation och som genomtränger hela livets atmosfär är mycket sega, och dessutom händer det ofta med oss i Ryssland att vi gör ett våldsamt kliv framåt, spänner våra krafter – och sedan bara låter saker och ting fortsätta i de gamla hjulspåren.

Låt oss hoppas att arbetarkvinnorna – främst de inom de kommunistiska leden – kommer att stödja 'Pariskommunens' initiativ. I regel – men det finns naturligtvis undantag – föraktar män som använder svordomar, sina kvinnor och de struntar i barnen. Detta gäller inte bara de okultiverade massorna, utan också de avancerade och till och med de s.k. 'ansvariga' elementen i den nuvarande sociala ordningen. Det finns ingen anledning att förneka att de gamla förrevolutionära formerna för 'fult språk' fortfarande – sex år efter Oktober – är i bruk, och till och med en vana i 'toppen'. När de är borta från staden, särskilt från Moskva, anser våra dignitärer på sätt och vis det vara en plikt att använda ett kraftfullt språk. De tror uppenbarligen att det är ett sätt att nå kontakt med bönderna.

Vårt liv i Ryssland består av de värsta kontraster – både inom ekonomin och allting annat. I själva landets centrum, nära Moskva, finns det mildt sagt av kär och ofarbara vägar – och i närheten kan man plötsligt finna en fabrik som på grund av sin tekniska utrustning skulle kunna imponera på en europeisk eller amerikansk ingenjör. Liknande kontraster florerar också i vårt nationella liv. Sida vid sida med någon gammaldags dominerande, rovgirig profitör som vaknat till liv igen i den nuvarande generationen, som har genomlevt revolutionen och expropriationen, och som är engagerad i svindel och maskerad eller legal profitjakt, och likafullt intakt bevarar sin lantliga vulgaritet och girighet – ser vi arbetarklassens bästa kommunister, som dag efter dag uppoffrar sina liv för världsproletariatets intressen och som är redo att i vilket ögonblick som helst kämpa för revolutionens sak i vilket land som helst, till och med i länder som de kanske inte ens vet var de ligger.

Förutom dessa sociala kontraster – trög bestialitet och den högsta revolutionära idealism – kan vi ofta se psykologiska kontraster i samma medvetande. En man kan vara en sund kommunist, helt hängiven saken, men kvinnor är för honom bara 'fruntimmer' som inte skall tas allvarligt. Eller det händer att en mycket förtjänstfull kommunist som diskuterar nationella minoriteter plötsligt börjar tala hopplöst reaktionär smörja. För att förstå detta måste vi minnas att olika delar av det mänskliga medvetandet inte förändras och utvecklas samtidigt och jämsides. Det finns en viss 'ekonomi' i processen. Det mänskliga psyket är mycket konservativt till sin natur, och de förändringar som sker i takt med de krav som livet ställer, påverkar i första hand de delar av sinnet som direkt har att göra med fallet.

I Ryssland skedde de senaste decenniernas sociala och politiska utveckling på ett mycket ovanligt sätt, genom häpnadsväckande hopp och skutt och härav beror vår nuvarande desorganisation och förvirring, som inte bara härskar inom ekonomin och politiken. Samma defekter visar sig i många människors sinnen vilket resulterar i en mänsklig blandning av avancerade, välöverlagda politiska åsikter och strömningar, vanor och i en viss utsträckning idéer som är ett direkt arv från uråldriga familjelagar. För att undanröja detta måste vi ordna upp den intellektuella fronten, dvs. vi måste genom marxistiska metoder pröva hela komplexet av människans tänkande – och detta måste vara den allmänna inriktningen för utbildningen och omskolningen i vårt parti, med början från toppen. Men än en gång blir problemet enormt komplicerat, och det kan inte bara lösas genom skolböcker och skollärare: motsättningarna och de psykologiska omkastningarna har sina rötter i den desorganisation och förvirring som råder i folkets levnadsvillkor. Psykologin bestäms när allt kommer omkring av livet. Men detta beroende är inte mekaniskt och automatiskt: det är aktivt och ömsesidigt. Man måste således närma sig problemet på många olika sätt – 'Pariskommunens' sätt är ett av dem. Låt oss önska dem all tänkbar framgång.

Kampen emot ett fult språk är också en del av kampen för det ryska språkets renhet, klarhet och skönhet.

Reaktionära tjockskallar hävdar att Revolutionen, även om den inte helt igenom har ruinerat språket, likväl håller på att fördärva det. Det finns förvisso en enorm mängd ord som nu är i

bruk vilka har uppstått genom tillfälligheter; många av dem är helt onödiga, provinsiella uttryck som är emot själva andan i vårt språk. Men likafullt har de reaktionära tjockskallarna fel om det ryska språkets framtid – liksom om allting annat. Vårt språk kommer att ur det revolutionära tumultet stiga fram stärkt, förnygrat, med en ökad flexibilitet och känslighet. Vårt förrevolutionära, uppenbart mumifierade byråkratiska och liberala tidningsspråk har redan berikats med nya berättarformer, med nya, mer precisa och dynamiska uttryck. Men under alla dessa stormiga år har vårt språk förvisso blivit obstruerat och en del av vårt framåtskridande inom kulturen kommer bl.a. att leda till att vårt språk rensas från alla onödiga ord och uttryck, som inte hör samman med dess anda, medan vi behåller de odiskutabla och ovärderliga lingvistiska nyförvärven från vår revolutionära epok.

Språket är tankens instrument. Talets precision och korrekthet är oundgängliga villkor för ett korrekt och precist tänkande. Den politiska makten har för första gången i historien nu hamnat i arbetarklassens händer. Denna klass äger ett rikt förråd av arbetar- och livserfarenheter och ett språk som baseras på dessa erfarenheter. Men vårt proletariat har inte fått tillräcklig skolning i elementär läsning och skrivning, och ännu mindre en litterär uppfostran. Och detta är orsaken till att den härskande arbetarklassen, som i sig och genom sin sociala karaktär är en mäktig garanti för det framtida ryska språkets integritet och storhet, likväl inte nu med tillräcklig energi kan ingripa mot de onödiga, korrumpierande och ibland avskyvärda nya ordens och uttryckens intrång i vårt språk... Kampen för bildning och kultur kommer att förse arbetarklassens avancerade element med alla de resurser som finns i det ryska språket, med all dess enorma rikedom, skärpa och förfining. För att bevara språkets storhet, måste alla fula ord och uttryck rensas ut ur det dagliga talet. Talet är också i behov av hygien. Och arbetarklassen behöver ett friskt språk ännu mer än andra klasser: ty för första gången i historien börjar den nu självständigt att tänka på naturen, på livet och dess grundvalar – och för att kunna tänka, behöver den ett klart, skarpt språks instrument.

Pravda 16 maj 1923, *Sotjinenija* vol XXI, s. 3-12

Översättning: Kenth-Åke Andersson